קיצור שלחן ערוך — דין תפלת הדרך ושאר דברים שצריכין לזהר בדרך

הַיּוֹצֵא לַדֶּרֶךְ, בֵּין מִבֵּיתוֹ בֵּין מִמָּקוֹם שֶׁהָיָה לָן בַּדֶּרֶךְ, וְכֵן בַּחֲזָרָתוֹ לְבֵיתוֹ, לְאַחַר שֶׁיָּצָא מֵעִבּוּרָהּ שֶׁל הָעִיר, דְּהַיְנוּ שִׁבְעִים אַמָּה וּשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי אַמָּה לְאַחַר שֶׁכָּלוּ כָּל הַבָּתִּים, מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹקֵינוּ וֵאלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְכוּ'. אוֹמְרָהּ בִּלְשׁוֹן רַבִּים, רַק "וְתַתְּנֵנִי לְחֵן, אוֹמֵר בִּלְשׁוֹן יָחִיד. וְיוֹתֵר טוֹב לְאָמְרָהּ לְאַחַר שֶׁיָּצָא מִיל מֵעִבּוּרָהּ שֶׁל עִיר. וּכְשֶׁהוּא כְּבָר בַּדֶּרֶךְ וְלָן בְּאֵיזֶה עִיר, יָכוֹל לְאָמְרָהּ בַּבֹּקֶר גַּם קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא.

אֵין לְהִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ לָלֶכֶת לְכָל הַפָּחוֹת פַּרְסָה. וּלְכַתְּחִלָּה יֵשׁ לוֹ לְהִתְפַּלֵּל בְּתוֹךְ פַּרְסָה הָרִאשׁוֹנָה. וְאִם שָׁכַח, יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל כָּל זְמַן שֶׁהוּא בַּדֶּרֶךְ, וּבִלְבַד שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ לְתוֹךְ פַּרְסָה הַסְּמוּכָה לָעִיר שֶׁהוּא רוֹצֶה לָלוּן בָּהּ.

תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ צְרִיכִין לְאָמְרָהּ סָמוּךְ לִבְרָכָה אַחֶרֶת. וְלָכֵן אִם יוֹצֵא בַּבֹּקֶר וְאוֹמֵר בַּדֶּרֶךְ בִּרְכַּת הַשַּׁחַר, אוֹ שֶׁהָיָה לָן בַּדֶּרֶךְ בְּאֵיזֶה עִיר (שֶׁאָז יָכוֹל לוֹמַר תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ גַּם קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא) וְאוֹמֵר אֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא בִּרְכַּת הַשַּׁחַר, יֹאמְרָהּ אַחַר בִּרְכַּת הַגּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. וְאִם הוֹלֵךְ לְאַחַר הַתְּפִלָּה מִבֵּיתוֹ, יֹאכַל אוֹ יִשְׁתֶּה אֵיזֶה דָּבָר עַל הַדֶּרֶךְ, וִיבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה, וְסָמוּךְ לָהּ יֹאמַר תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ, אוֹ יַטִּיל מַיִם וִיבָרֵךְ אֲשֶׁר יָצַר, וְיִסְמְכָהּ לָהּ.

יֵשׁ לְאָמְרָהּ בַּעֲמִידָה, וְאִם הוּא רוֹכֵב אוֹ הוֹלֵךְ בַּעֲגָלָה, אִם אֶפְשָׁר לְהַעֲמִיד הַבְּהֵמָה, יַעֲמִידֶנָּהּ, מִשּׁוּם דְּרוֹכֵב כִּמְהַלֵּךְ דָּמִי. וְאִם לָאו, יֹאמְרָהּ כָּךְ.

אֵין אוֹמְרִים אוֹתָהּ אֶלָּא פַּעַם אַחַת בְּכָל יוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ. אֲבָל אִם חָנָה בְּאֵיזֶה עִיר עַל דַּעַת לָלוּן שָׁם, וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ וְיָצָא מִמֶּנָּהּ לַעֲבוֹר חוּצָה לָהּ אוֹ לָשׁוּב לְבֵיתוֹ, אוֹמְרָהּ פַּעַם שֵׁנִית. אִם הוֹלֵךְ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה אוֹ שֶׁהָיָה לָן שָׁלֹא בִּמְקוֹם יִשּׁוּב, פַּעַם הָרִאשׁוֹנָה אוֹמְרָהּ בַּחֲתִימָה, וּבִשְׁאָר הַיָּמִים אוֹמְרָהּ בְּלֹא חֲתִימָה. כִּי כָּל זְמַן שֶׁלֹּא לָן בִּמְקוֹם יִשּׁוּב, נֶחְשָׁב הַכֹּל לְדֶרֶךְ אֶחָד.

טָרֶם צֵאתוֹ לַדֶּרֶךְ, יֵשׁ לוֹ לִתֵּן צְדָקָה, שֶׁנֶּאֱמַר, צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְיָשֵׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו. וְיֵשׁ לִטּוֹל רְשׁוּת מֵהַגְּדוֹלִים שֶׁבָּעִיר שֶׁיְּבָרְכוּ אוֹתוֹ שֶׁיַּצְלִיחַ בְּדַרְכּוֹ. וְיֵשׁ לְהִשְׁתַּדֵּל שֶׁיְּלַוּוּ אוֹתוֹ אֵיזֶה אֲנָשִׁים. וְהַמְלַוֶּה אֶת חֲבֵרוֹ, כְּשֶׁהוּא פּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ, צָרִיךְ לַעֲמֹד בִּמְקוֹמוֹ עַד שֶׁהַהוֹלֵךְ יִתְעַלֵּם מֵעֵינָיו (מהריעב"ץ). הַמְּבָרְכִים לְהַהוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ לֹא יֹאמְרוּ לוֹ לֵךְ בְּשָׁלוֹם אֶלָּא לֵךְ לְשָׁלוֹם. שֶׁהֲרֵי דָּוִד אָמַר לְאַבְשָׁלוֹם, לֵךְ בְּשָׁלוֹם, הָלַךְ וְנִתְלָה. וְיִתְּרוּ שֶׁאָמַר לְמֹשֶׁה, לֵךְ לְשָׁלוֹם, עָלָה וְהִצְלִיחַ. כְּשֶׁהוּא בַּדֶּרֶךְ, יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר, וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ. וְיֹאמַר בְּכָל יוֹם אֵיזֶה מִזְמוֹרֵי תְהִלִּים בְּכַוָּנָה וְהַכְנָעָה. וְיִזָּהֵר שֶׁתִּהֵא לוֹ פַּת עִמּוֹ, אֲפִלּוּ הוֹלֵךְ בְּמָקוֹם קָרוֹב. גַּם יֵשׁ לוֹ לִקַּח עִמּוֹ צִיצִית, שֶׁמָּא תִּפָּסֵל לוֹ צִיצָה וְלֹא יַשִּׂיג אַחֶרֶת וְיִתְבַּטֵּל מִמִּצְוָה. לְעוֹלָם יִכָּנֵס אָדָם בְּכִי טוֹב וְיֵצֵא בְּכִי טוֹב. פֵּרוּשׁ, כְּשֶׁיִּכָּנֵס עֲרֵבִית לְבֵית הַמָּלוֹן, יִכָּנֵס בְּעוֹד הַחַמָּה זוֹרַחַת, וּלְמָחָר יַמְתִּין עַד הָנֵץ הַחַמָּה וְיֵצֵא, וְאָז טוֹב לוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב. לֹא יֹאכַל הַרְבֵּה כְּשֶׁהוּא בַּדֶּרֶךְ (אוֹרַח חַיִּים סִימָן ק"י).

בַּאֲכִסַנְיָא שֶׁהוּא אוֹכֵל שָׁמָּה, צָרִיךְ לְדַקְדֵּק אִם בַּעַל הַבַּיִת וְאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ הֵמָּה כְּשֵׁרִים וְנֶאֱמָנִים. וְאִם רוֹצֶה לֶאֱכוֹל בָּשָׂר בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ לוֹ, צָרִיךְ לַחְקוֹר וְלִדְרוֹשׁ הֵיטֵב מִי הוּא הַשּׁוֹחֵט וּמִי הוּא הָרַב הַמַּשְׁגִּיחַ עָלָיו, כִּי בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים רַבָּה הַמַּכְשֵׁלָה, וְהַמַּשְׁכִּיל יָבִין. וּמִכָּל שֶׁכֵּן בַּיַּיִן, אֲשֶׁר בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים רַבּוּ הַמִּתְפָּרְצִים, וּצְרִיכִין חֲקִירָה וּדְרִישָׁה (יו"ד סִימָן קי"ט).

כְּשֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית בַּדֶּרֶךְ, יְזָהֵר לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּית גָּדוֹל כְּמוֹ שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, כִּי הַטַּלִּית הַקָּטָן, רָחוֹק שֶׁיִּהְיֶה כַּשָּׁעוּר. אִם הוֹלֵךְ בְּרַגְלָיו, אֲזַי כְּשֶׁאוֹמֵר הַפָּסוּק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְכוּ', וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, צָרִיךְ לַעֲמוֹד, שֶׁיְכַוֵּן לִבּוֹ הֵיטֵב. וְאִם רוֹכֵב אוֹ יוֹשֵׁב בַּעֲגָלָה, מֻתָּר. וּבִתְפִלַּת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה יַעֲמוֹד. וְאִם הוּא נָחוּץ לְדַרְכּוֹ, אִם יָכוֹל לַעֲמֹד, לְכָל הַפָּחוֹת בְּשָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת רִאשׁוֹנוֹת וּבְשָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת אַחֲרוֹנוֹת, מוּטָב. וְאִם לָאו, יִתְפַּלֵּל מְיֻשָּׁב בַּעֲגָלָה, וְיַעֲשֶׂה הַכְּרִיעוֹת מְיֻשָּׁב. וְאָמְנָם טוֹב יוֹתֵר שֶׁיִּתְפַּלֵּל אֲפִלּוּ מִיָּד בָּעֲלוֹת הַשַּׁחַר, וְגַם מִנְחָה אֲפִלּוּ מִיָּד חֲצִי שָׁעָה אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהִתְפַּלֵּל מְעֻמָּד וְכָרָאוּי. (הַשּׁעוּר שֶׁהוּא מְחֻיָּב לַחֲזוֹר אַחַר מַיִם וּכְדֵי לְהִתְפַּלֵּל בַּעֲשָׂרָה, כָּתוּב בְּסִימָן י"ב סָעִיף ה' וְסָעִיף ח עַיֵּן שָׁם) (אוֹרַח חַיִּים סִימָן סג פט צד רלג ובחיי"א).

הַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ וְהִגִּיעַ עֵת הָאֹכֶל וְלֹא מָצָא מַיִם, נִתְבָּאֵר בְּסִימָן מ' סָעִיף י"ד. וּבְסִימָן מ"ב סָעִיף י"ט נִתְבָּאֵר, שֶׁהָאוֹכֵל פַּת, אָסוּר לָצֵאת מִמְּקוֹמוֹ, עַד שֶׁיְּבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. וּבְסִימָן מ"ד סָעִיף ו' נִתְבָּאֵר, שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ מְיֻשָּׁב דַּוְקָא. וְאָמְנָם אִם אָכַל בַּדֶּרֶךְ כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ, מֻתָּר לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן גַּם כֵּן כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו אִם יִצְטָרֵךְ לְהִתְעַכֵּב. אֲבָל אִם אָכַל מְיֻשָּׁב, גַּם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן צָרִיךְ לְבָרֵךְ מְיֻשָּׁב (קפ"ג).

קְצָת נוֹהֲגִין שֶׁבְּהִיוֹתָם בַּדֶּרֶךְ וְאוֹכְלִים בְּבֵית עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֵין מְבָרְכִין בְּזִמּוּן, מִשּׁוּם דְּלֹא הֲוֵי קְבִיעוּת. וּמִכָּל מָקוֹם אִם קָבְעוּ עַצְמָן שָׁם לֶאֱכוֹל בְּיַחַד, אֵינוֹ נָכוֹן לְבַטֵּל הַזִּמּוּן. וְיֹאמְרוּ, הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ בְּרָכָה מְרֻבָּה בִּמְקוֹם הֲלִיכָתֵנוּ וּבִמְקוֹם יְשִׁיבָתֵנוּ עַד עוֹלָם. וְאִם אוֹכְלִים מִשֻּׁלְחָן אֶחָד, יְכוֹלִין לוֹמַר, הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ אֶת בַּעַל הַבַּיִת הַזֶּה, וְקָאֵי עַל בַּעַל הַסְּעוּדָה, וְאִם לָאו, יֹאמְרוּ, הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ אוֹתָנוּ. וְעַיֵּן לְעֵיל סוֹף סִימָן מ"ד (קצ"ג).

מְדִינָא, אָסוּר לֵילֵךְ בְּעֶרֶב שַׁבָּת יוֹתֵר מִשָּׁלֹשׁ פַּרְסָאוֹת, בֵּין לְבֵיתוֹ בֵּין לְמָקוֹם אַחֵר כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לְהָכִין צָרְכֵי סְעוּדוֹת שַׁבָּת כָּרָאוּי. וּבְמִדִּינוֹת אֵלּוּ אֵין נִזְהָרִין בָּזֶה, מִפְּנֵי שֶׁרֹב בְּנֵי אָדָם מְכִינִים בְּרֶוַח. וּמִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ כָּל אָדָם לְזָהֵר מְאֹד שֶׁיִּכָּנֵס לָאֲשְׁפִּיזָא בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, כִּי הַרְבֵּה חִלּוּל שַׁבָּת בָּא עַל יְדֵי מַה שֶּׁמִּתְאַחֲרִים. לָכֵן יְהֵא נִזְהָר מְאֹד, וְלֹא יַסִּיתֶנּוּ הַיֵּצֶר לוֹמַר, עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל וְהַדֶּרֶךְ טוֹב (רמ"ט).

מִי שֶׁהוּא בְּיוֹם שַׁבָּת קֹדֶשׁ בַּדֶּרֶךְ בַּמָּלוֹן וְיֵשׁ לוֹ מָעוֹת, אִם יָכוֹל לְהַפְקִידָן אוֹ לְהַצְנִיעָן, אָסוּר לְהַחֲזִיקָן בְּכִיסוֹ, שֶׁהֲרֵי הֵם מֻקְצֶה. וְאִם מִתְיָרֵא שֶׁמָּא יִגְנְבוּן מִמֶּנּוּ, יִתְפָּרֵן בְּעֶרֶב שַׁבָּת בִּבְגָדוֹ וְיֵשֵׁב בַּבַּיִת, וְלֹא יֵצֵא בָּהֶן בְּמָקוֹם שֶׁאֵין עֵרוּב. אַךְ אִם יֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא מֵחֲמַת זֶה שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא כָּל הַיּוֹם מִבֵּיתוֹ, יַרְגִּישׁוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָעוֹת וְיִגְזְלוּן מִמֶּנּוּ, מֻתָּר לָצֵאת בָּהֶן כְּשֶׁהֵן תְּפוּרוֹת בִּבְגָדוֹ. אֲבָל אִם הֵן בְּכִיסוֹ, בְּכָל עִנְיָן אָסוּר (סִימָן ש"א) (עַיֵּן עוֹד בְּסִימָן קפ"ט, דְּבָרִים שֶׁצְּרִיכִין לְזָהֵר בַּדֶּרֶךְ).